

EYÜP VAKIF ABİDELERİNDEN TÜRK VAKIF HAT SANATLARI MÜZESİNE GETİRİLEN ESERLER

Dr. Zübeyde Cihan ÖZSAYINER

İstanbul Süleymaniye’de doğdu.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk İslam Sanatı Tarihi Bölümü’nden mezun oldu. Aynı bölümde yüksek lisans ve doktora yaptı. 1983 yılından beri Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne bağlı Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi Müdürü olarak görev yapmaktadır. Bir çok milli ve uluslararası kongrelere katılmıştır. Antik Dekor, Art Dekor, İlgı, Antika,

Sanat Tarihi Araştırmaları, Vakıflar Kültür ve Sanat Dergilerinde makaleleri yayınlanmıştır. “Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi’nde Bulunan Bezemeli Kur’an-ı Kerimler” isimli kitabı bulunmaktadır. (1999)

Son zamanlarda artan eski eser hırsızlıklarından dolayı, İstanbul ili içinde ve dışında (Bursa, Konya, Beyşehir, Aksaray vs.) bulunan tarihi değere haiz, müzelik taşınır Vakıf eserleri, sanat tarihçilerinden oluşan komisyon marifeti ile, emniyet tedbirleri altında, fotoğraflı Eski Eser Envanter Fişleri yapılarak , 1974 tarih ve 14931 sayılı Resmi Gazetenin, Mazbut ve Mülhak Vakıf Cami ve Mescitlerdeki Teberrukat Eşyası Hakkındaki Teberrukat Yönetmeliği'nin 23. maddesinde yer alan : Vakıflar Genel Müdürlüğüne lüzumlu görülen tarihi ve bedii değeri haiz eşya, vakıflar müzesine konulmak amacıyla, bulunduğu cami veya mescitten, yerine vakfın şartı ve gayesi göz önünde bulundularak, yenisi koyulmak sureti ile, ilgili Müftülüğün bilgisi dahilinde alınabilir hükmü çerçevesinde , buldukları yapılarından (cami, türbelerden) Vakıflar Genel Müdürlüğüne bağlı, İstanbul'da bulunan Vakıf Müzelerine (Halı, Türk İnşaat ve Sanat Eserleri, Türk Vakıf Hat Sanatları Müzeleri) intikal ettirilerek, teşhir edilmektedir.

Bu araştırmada, İstanbul Bayezit Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesi Müdürlüğünde bulunan, Eyüp Camisi, Eyüp Sultan, Zal Mahmud Paşa, Şah Sultan Türbelerine Vakfedilmiş, 6 adet yazma Kuran-ı Kerim, 1 adet Kuran-ı Kerim Cüzü ile, 1 adet hat levhası, sanat tarihi disiplini içinde tanıtılmaya çalışılacaktır.

1. Hat Levhası

Envanter numarası 496 olan, 407x105 cm ebadındaki hat levhası, !9. yüz-

496 Hat levhası

yılda Sultan Mahmut II (1785- 1839) tarafından, koyu yeşil renkli tahta zemine sarı yıldız ile, celi sülüs hat kullanılarak, malakari tekniğinde yazılmış olup, **Her yönü ile Allah bize kafidir. Vekillerinde en iyisidir. İlah olarak ilahların en iyisidir. Ve yardım edicilerin en güzelidir** anlamını içermektedir.

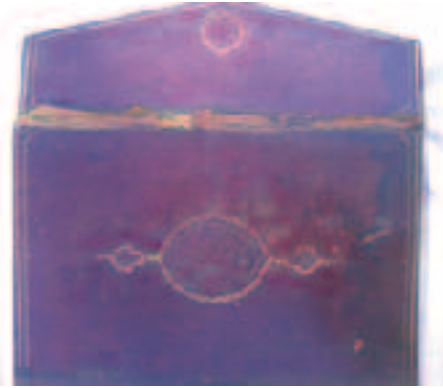
Sol altta istifli olarak Sultan Mahmud II. nin imzası görülmektedir. Yazının etrafında sarı yıldız çerçeve bulunur. Bunun dışında da zikzakların altından ve üstünden geçen, yapraklı kıvrımlı dalların oluşturduğu bir bordür yer almaktadır.

Eser **Eyüp Sultan Camisinden** getirilmiştir.¹

2. Kuran-ı Kerim Cüzü

1. Envanter numarası 692 olan, 24,5x 17x 1 cm ebadındaki, şemseli ve salbekli, vişneçürüğü renkli deri ciltli, Kuran-ı Kerim Cüzü 16. yüzyıla aittir. Fatıha sayfasında, sure ismi, altın zeminli kartuş formundaki alan üzerine beyaz mürekkep ile yazılmıştır. Bunun

¹Zübeyde Cihan ÖZSAYINER, Hattat Osmanlı Padişahı II. Sultan Mahmut ", Vakıflar, İst.1984, s: 65.

692 Kuran-ı Kerim Cüzü

692 Servlevha sayfasi

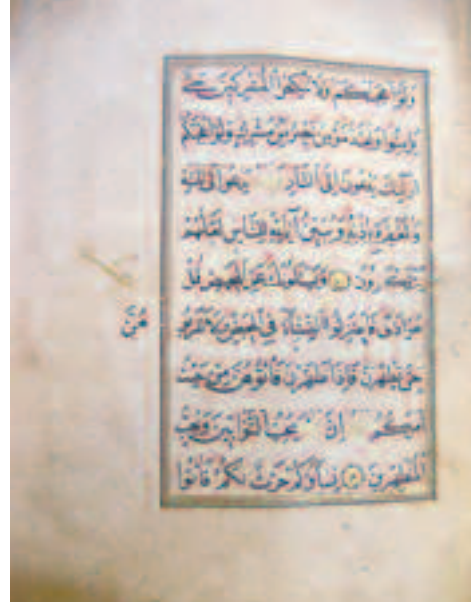
692 Fatiha sayfasi

692 Süre başı

692 Vakıf sayfasi

692 Sayfa düzeni

dışındaki kısımlarda, lacivert zemin üzerine altın ile, kıvrımlı dallardan çıkan, hatayi ve yaprak motiflerinden oluşan bitkisel bezeme yer almaktadır. Aynı tezhip, alt kısımda aynen tekrarlanmıştır. Alt, üst ve yan da bulunan tepelikler de aynı üslupta bezenmiştir. Bu bölümün etrafında, lacivert renkli tiğlar yer almaktadır.

Fatiha sayfasında 6 satır, diğer sayfalarda 9 satır halinde yazılan nesih yazıların, **Allah**, (C.C) lafzı geçen kısımlar altın mürekkep ile yazılmıştır. Duraklar, serlevha sayfasında 5 dilimli altın çiçek, diğer sayfalarda ise, daha sade altın daire formundadır. Yazıların etrafı altın ve siyah cetvel ile çevrilmiştir. Cetvel dışında altın ile **aşer** isimleri yer almaktadır.

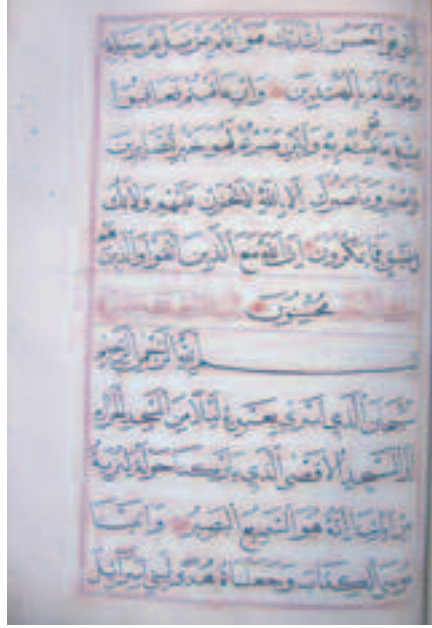
Kuran-ı Kerim Cüzü, İbrahim Hemzevi'nin oğlu Muhammed tarafından **Eba Eyyup el Ensari Türbesine** vakfedilmiştir.

3. Kuran-ı Kerimler

1. Envanter numarası 707 olan, 41x 27x 8 cm ebadındaki, şemseli ve salbekli, vişneçürüğü renkli deri ciltli Kuran-ı Kerim, 16. yüzyıla ait olup, reyhani hat ile yazılmıştır.

Serlevha sayfasında sure isimleri, altın zeminli kartuş formunda alanlar üzerine, beyaz mürekkep ile yazılmıştır. Bu form, alt kısımda aynen tekrarlanmıştır.

Aynı sayfada, 7 satırlık reyhani hat-

707 Kuran-ı Kerim

ların arasında altın ile, daire formunda duraklar bulunmaktadır. Yazıların sağ ve solunda ise, altın zemin üzerinde kırmızı ile, bitkisel motiflerin yer aldığı 5 dilimli rozet ile, lacivert zemin üzerinde altın ile, bitkisel motiflerin bulunduğu kartuşlar yerleştirilmiştir. Yazı-

707 Serlevha sayfası

707 Kuran-ı Kerim cildi

nın etrafında, altın ve lacivert rengin hakim olduğu tiğlar vardır.

Serlevha sayfasının dışında, sure isimleri kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. 11 satırlı sayfadaki duraklar, kırmızı renkte, üç veya tek nokta olarak düzenlenmiştir. Yazının etrafında kırmızı ince cetvel yer almaktadır.

Son kısımda, Abdülmennan oğlu Mustafa Kethüda tarafından **Eyüp te Şah Sultan ve Zal Mahmud Paşa Türbesine** vakfedildiğine dair, Vakıf kaydı bulunmaktadır.

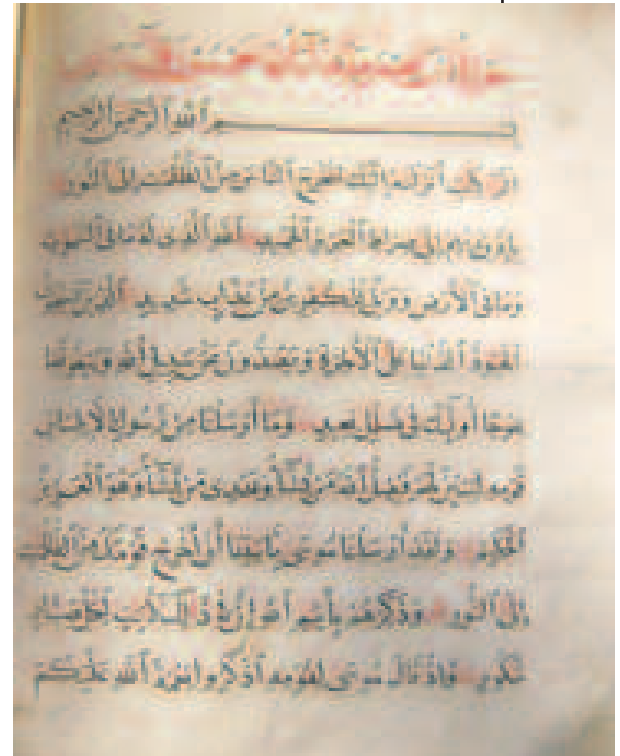
2. Envanter numarası 712 olan, 34,5x 25x 8,5 cm ebadındaki, bordo renkli salbek bezemeli, deri ciltli Kuran-ı Kerim, 14. yüzyıla ait olup, nesih hatlıdır. Serlevha sayfasında sure isim-

712 Kuran-ı Kerim

leri, lacivert zeminli kartuş formunda alanlar üzerinde, altın tahrirli beyaz mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Zeminde, altın ile boyanmış, bitkisel bezemeler yer almaktadır. Bu kısmın sağ ve solunda, lacivert zemin üzerinde, altın bezemeli iki rozet yerleştirilmiştir. Bu düzen alt kısımda aynen tekrarlanmıştır.

Beş satır halinde yazılan nesih hatların, arasında olması gereken, altın ile

712

çiçek formunda düzenlenmiş duraklar, satırın üstlerinde yer almaktadır. Yazının sağ ve solunda, altın ve lacivert rengin hakim olduğu bezemeli cetveler bulunmaktadır. Cetvelin sağında, altın ve lacivert rengin kullanıldığı, tepelik motifi yer almaktadır. Tepeliğin alt ve üstünde, aynı tarzda bezenmiş rozetler bulunmaktadır.

Sayfanın en üstünde **Vakf Mustafa Kethüda** yazılıdır.

Serlevha sayfasının dışındaki cetvelsiz sayfalarda, sure isimleri, kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Duraklar, 11 satırlı nesih hatların arasında, kırmızı ile üç nokta şeklinde düzenlenmiştir.

Nas suresinin altında, lacivert zemin üzerine, etrafı altın tahrirli beyaz mürekkep ile yazılmış, 3 satırlık Arapça hatların yer aldığı, rozet şeklinde bir bezeme bulunmaktadır. Yazının dışında kalan bu kısım, lacivert zemin üzerine altın ile boyanmış, bitkisel motifler ile doldurulmuştur.

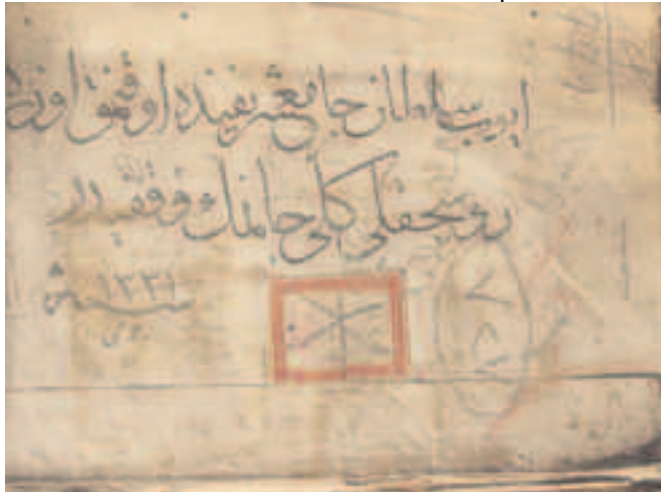
Kuran-ı Kerim, Mustafa Kethüda tarafından Zal Mahmut Paşa Türbesine vakfedilmiştir.

3. Envanter numarası 1322 olan, 22x 15x 4 cm ebadındaki, kahverengi renkli deri ciltli Kuran-ı Kerim, nesih hat ile yazılmıştır.

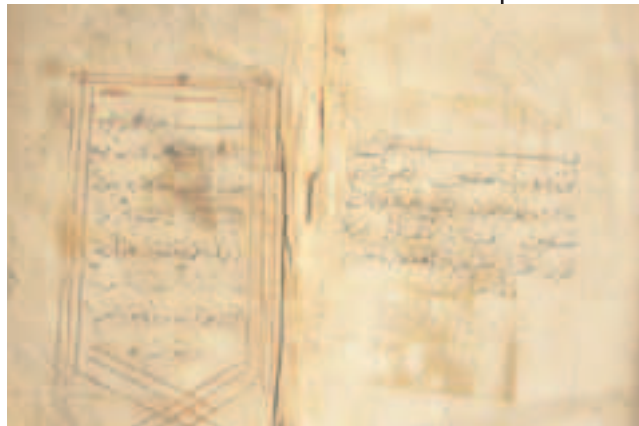
Fatiha sayfası orijinal olmayıp, sonradan ilave edilmiştir. Bakara sayfası, 8 satır halinde yazılmış olup, duraklar kırmızı nokta formunda düzenlenmiş-

1322 Kuran-ı Kerim

1322 Kuran-ı Kerim'in vakıf sayfası

1322 Kuran-ı Kerim serlevha yazısı

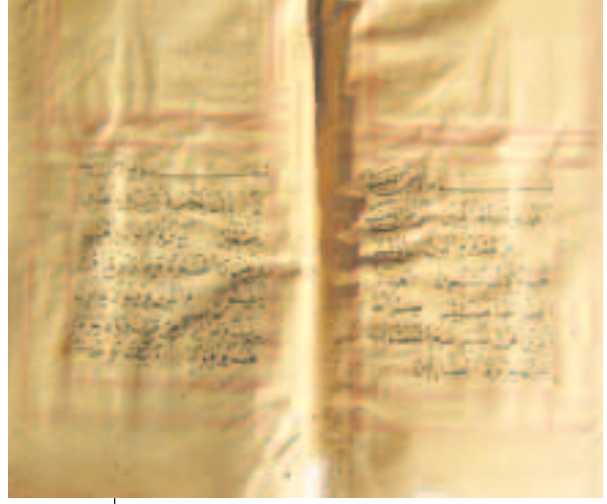
tir. Yazının etrafını, üç adet, ince kırmızı beşgen cetvel çevirmektedir.

Diğer sayfalarda, 13 satır halinde yazılan nesih yazıların aralarında, kırmızı nokta şeklindeki durakların tekrarlandığı görülmektedir. Sure isimlerinde ve yazının etrafını çeviren cetvellerde de kırmızı renk kullanılmıştır.

Kuran-ı Kerim, **Eyüp Sultan Camisinde** okunmak üzere, Rumi 1331 senesinde, Rusçuk'lu Gülli Hanım tarafından vakfedilmiştir.

4. Envanter numarası 1154 olan, 20x 13x 4,5 cm ebadındaki, köşebentli, şemseli, kahverengi meşin ciltli, Kuran-ı Kerim, Hasan bin Osman Tuzlavi tarafından, Hicri 1239 tarihinde, nesih hat ile yazılmıştır.

Fatiha sayfasındaki nesih yazılar, 7 satırlı olup, duraklar koyu yeşil renkli-

1154 Kuran-ı Kerim

dir. Tezhipler geç devir özelliği taşımaktadır.

Diğer sayfalarda, 15 satır halinde yazılan nesih yazıların aralarında, kırmızı nokta şeklindeki duraklar bulunmaktadır. Süre isimleri, kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Yazının etrafında, ince kırmızı renkli cetvel yer almaktadır.

Kuran-ı Kerim, **Refika Hanım** tarafından, 12 Rebiülevvel 1338 tarihinde **Eyüp Sultan Camisine** vakfe edilmiştir.

5. Envanter numarası 898 olan, 30x 20x 5 cm ebadındaki, şemseli meşin ciltli Kuran-ı Kerim nesih hat ile yazılmıştır.

Bezemesiz olan serlevha sayfasındaki nesih yazılar, 7 satırlı olup, durak kullanılmamıştır. Yazıların etrafını, kırmızı renkte cetvel çevirmektedir.

Diğer sayfalarda, 13 satır halinde yazılan nesih yazıların aralarında, kırmızı nokta şeklindeki duraklar bulunmaktadır. Süre isimleri kırmızı mürek-

1154 Kuran-ı Kerim serlevha sayfası

898 Kuran-ı Kerim

kep ile yazılmıştır. Yazının etrafında, ince kırmızı renkli cetvel yer almaktadır.

Kuran-ı Kerim, **Cemile Hanım** tarafından, 11 Ağustos 1344 tarihinde **Eyüp Sultan Camisine** vakfedilmiştir.

6. Envanter numarası 722 olan, 41x 29x 6 cm ebadındaki, ciltsiz Kuran-ı Kerim nesih hat ile, Hasan Hayri tarafından, muhtemelen XV. yüzyılda yazılmıştır.

Serlevha sayfasında sure ismi lacivert zemine beyaz mürekkep ile yazılıp, etrafı altın ile tahrirlenmiştir.

Sure başlıkları farklı şekilde bezenmiş olan diğer sayfalarda, 15 satır halinde yazılan nesih yazıların aralarında, altın ile rozet şeklinde yapılmış duraklar bulunmaktadır.

Kuran-ı Kerim, **Mustafa Kethüda** tarafından, **Zal Mahmud Paşa Türbesi-**

ne vakfedilmiştir. Vakıf tarihi bilinmemektedir.²

Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinde aynı Vakıf tarafından vakfedilen bir Kuran-ı Kerim daha bulunmaktadır.³

Görülüyor ki, Osmanlı da mimari eserleri (selatin camileri, Sultan verical türbeleri) vakfeden atalarımız, bu eserlerin içinde okunmak üzere, yazma Kuran-ı Kerimler, Cüzler ve hat levhalarını da vakfetmeyi ihmal etmemişlerdir.

Bu vakıf yazma eserleri yazan, tezhipleyen, ciltleyen, vakfeden, vakıf ruhuna sahip değerli sanatçı ve vakıfları rahmet ve saygı ile anıyorum. Ruhları şad olsun, nur içinde yatsınlar. Onlara layık bir nesil olmak için, aynı ruhla, çok çalışmamız gerektiğine inanıyorum.

²Zübeyde Cihan ÖZSAYINER, *Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Bulunan Tezhipli Kur'an-ı Kerimler*, Ankara 1999, sayfa:51- 52.

³A.g.e, sayfa: 10

722 Kuran-ı Kerim